

ПРОБЛЕМИ ТА ДЕФОРМАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРЕЗ МОЛОДІЖНУ ПРАВОСВІДОМІСТЬ В УКРАЇНІ

Кипич Інга Валеріївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Коваль Ольга Миколаївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Правосвідомість молоді – це сукупність правових поглядів, які характеризують ставлення людей віком 14-35 років до чинного законодавства, його цілей завдань, методів, способів регулювання оцінки законності його норм, а також їхні уявлення про майбутні правові системи та окремі норми. Хоча це поняття схоже із загальним поняттям правосвідомості, все ж є деякі особливості, притаманні лише правосвідомості молоді, такі як імпульсивність, наївний ідеалізм, прагнення до справедливості, максимальна сприйнятливості до інновацій та зовнішніх впливів, мобільність, нестабільність та домінування емоційного над раціональним. Безперечно, правосвідомість впливає на процес державотворення, реалізацію права та виконання норм права суб'єктами. Правосвідомість молоді, в тому числі усвідомлення нею ролі та значення права в суспільстві, має значний вплив на формування правової держави та створення цивілізованого правопорядку. Побудова демократичної, соціальної, правової держави та відповідного громадянського суспільства неможлива без підвищення рівня правової культури молоді. Однак сфера фактичної правосвідомості громадян (правосвідомість) характеризується різноманітними проблемами та деформаціями. Вони спотворюють правові установки, почуття та переконання громадян у правовій сфері, перешкоджають формуванню правового світогляду та правової ідеології громадян, руйнують основи державного устрою. Оскільки Україна перебуває в процесі розбудови нової правової держави, деформація правових установок має принципове значення як фактор забезпечення стабільності. Ми переконані, що після закінчення війни ми зможемо створити якісно новий фундамент для побудови правової та демократичної держави.

Загалом можна виділити три рівні правової обізнаності: високий, середній та низький. Статистика свідчить, що більшість молодих людей мають низький та середній рівні правової обізнаності. Це означає, що їхні правові знання недостатньо сформовані, несистематизовані, вони не мають цілісного уявлення про права людини та способи захисту цих прав у разі їх порушення. Виняток становлять молоді юристи, студенти та абітурієнти юридичних факультетів. Їх

правосвідомість характеризується значним ступенем сформованості, цілісності та соціальної актуальності. Такі молоді люди характеризуються позитивним ставленням до життя, знанням основних правових документів і норм. Вони здатні пояснювати правові акти та впевнено відстоювати свої права.

Правосвідомість української молоді характеризується, серед іншого, такими особливостями:

1) об'єктом такої правосвідомості є люди, які є соціально активними, схильними до розвитку та зміни свого впливу, що є протилежним характером молодіжної групи;

2) правосвідомість молоді складається з чотирьох компонентів: знання права, законодавства та механізмів правового регулювання; вміння застосовувати правові знання та навички на практиці; рівень правової освіченості, правового розвитку та мотивації до навчання.

3) правосвідомість молоді є найбільш мінливою, оскільки правовий статус молоді в суспільстві є невизначеним;

4) правосвідомість молоді є рушійною силою для забезпечення порядку в суспільстві

5) правосвідомість молоді має безпосередній вплив на соціальні реформи. тому що саме молоді люди найбільш схильні ініціювати революційні рухи;

6) правосвідомість молоді є найважливішим фактором розвитку соціального порядку.

Крім того, правосвідомість молоді має такі особливості, як суперечливість, домінування емоцій над розумом, імпульсивність, наївний ідеалізм, прагнення до справедливості, максимальна сприйнятливості до інновацій та зовнішніх впливів, плинність і нестабільність. У цьому відношенні правосвідомість молоді є більш трансформованою, ніж правосвідомість людей зрілого віку.

Однією з деформацій правосвідомості молоді є правовий інфантилізм. Правовий інфантилізм вважається найлегшим з викривлень правосвідомості. Його суть полягає у відсутності правових знань та установок. При цьому спостерігається незавершеність правового мислення і відсутність позитивного ставлення до права та інших правових цінностей. Правовий інфантилізм вважається тимчасовим і нетривалим станом правосвідомості. Якої форми він набуває, залежить від зовнішніх чинників та особистісних характеристик суб'єкта. На жаль, правовий інфантилізм є досить поширеним явищем у сучасному українському суспільстві. Особливо після 2019 року українська молодь певною мірою характеризується правовим інфантилізмом, тобто відсутністю правових знань. Карантин через коронавірус та подальша тотальна війна призвели до дистанційного навчання у вищих навчальних закладах; ми розуміємо, що якість дистанційної освіти з 2019 року по теперішній час не могла досягти високого рівня, оскільки вона не була належним чином підготовлена. Більшість викладачів та студентів лише починають звикати до зуму та гугл-методів під час ізоляції та подальшого повномасштабного вторгнення рф в Україну. Ці, здавалося б, незначні проблеми призвели до певного зниження якості знань та навичок, у тому числі серед студентів-правників. Разом з

правовим інфантилізмом межує правовий дилетантизм, або легковажне ставлення до права, безсистемність правових знань. Правовий дилетантизм – недбале поводження із законом (поверхнєве або неадекватне тлумачення правових норм, відсутність системного підходу при їх оцінці тощо) або з оцінкою юридичної ситуації, обумовлене легковажним ставленням до права. Особливу небезпеку ця форма може спричинити в разі тиражування таких підходів через засоби масової інформації (наприклад, всупереч дії презумпції невинуватості твердження про визнання особи винною у вчиненні злочину ще до судового вироку).

Правовий дилетантизм характеризується недбалим ставленням до юридичних цінностей. Саме це можна часто спостерігати в ЗМІ – корупційні злочини, скандали пов'язані з викриванням суддів на хабарах – все це у молодих людей в їх правосвідомості може викликати неправомірну та легковажну оцінку праву.

Ще одним видом деформації, притаманним правовій свідомості молоді, є правова демагогія. Правова демагогія - це несерйозний або цілеспрямований вплив окремих осіб чи громадських організацій на свідомість людей, результатом якого є формування однобічного або викривленого уявлення про правову дійсність. Небезпека правової демагогії полягає в тому, що ті, хто піддається їй, припускають, що право має певну цінність і визнають існування довіри до права з боку інших, тому використовують право для досягнення власних егоїстичних інтересів, при цьому обманюючи власні наміри мовою суспільного інтересу. Це деформація правосвідомості. Ця форма деформації правосвідомості найчастіше спостерігається під час виборів та референдумів і передбачає використання широкого спектру медіа та рекламних можливостей для впливу на громадську думку. І ми розуміємо, що молодь є більш сприйнятливою до такого впливу, ніж люди зрілого віку.

Правовий ідеалізм (романтизм) - невиправдане і необґрунтоване перебільшення можливостей права. Особливістю цього явища є переоцінка ролі і статусу права в суспільстві. Ця форма деформації правосвідомості супроводжувала майже весь розвиток людської цивілізації. Ще Платон, як відомо, наївно вважав, що головним засобом реалізації його планів щодо побудови ідеальної держави є ідеальні закони, прийняті мудрими правителями. В епоху Просвітництва вважалося, що для досягнення гармонії між державним і суспільним життям достатньо знищити старі закони і прийняти нові. Навіть сьогодні багато молодих громадян і політиків покладають на закон надмірні сподівання. Правовий ідеалізм притаманний початковим етапам багатьох реформ. Його позитивна риса полягає в тому, що він формує повагу до закону і правової системи в цілому. Головна небезпека правового ідеалізму полягає в тому, що чим більший розрив між очікуваними і фактичними результатами реформи, тим більша ймовірність правового нігілізму в подальшому. Результатом надмірного правового регулювання є потік правових норм і законів, багато з яких рідко застосовуються. Як наслідок - різке зниження рівня керованості та урегульованості суспільних процесів, відсутність елементарного

громадського порядку. Правовий ідеалізм, як і інші форми деформації правосвідомості, призводить до правової імпотенції та неефективності правової системи. [7]

Але все ж таки найбільш небезпечною формою трансформації правосвідомості серед молоді є правовий нігілізм, який проявляється як байдуже або зневажливе ставлення до права, законності та правопорядку. Це зумовлено такими негативними соціально-психологічними рисами, як недосвідченість, соціальна індиферентність, конформізм, агресивність, заперечення традиційних моральних і культурних цінностей. Цьому сприяє романтизація злочинного світу в кіно, художній літературі та засобах масової інформації, яка підкреслює владу осіб, причетних до корупційних злочинів, і зв'язок таких людей з політикою. Ми всі були свідками широкого висвітлення корупційних скандалів за участю державних службовців та суддів. Для подолання правового нігілізму необхідно докласти зусиль для підвищення загальної правової культури громадян. Законодавство потребує модернізації. Необхідно проводити постійну роботу з профілактики злочинності та масово-правової освіти населення, особливо молоді [7, 290]. Вищі навчальні заклади зобов'язані готувати висококваліфікованих фахівців у галузі права. Держава повинна поважати права і свободи людини. Громадяни повинні мати відчуття безпеки і бути впевненими, що вони будуть захищені у випадку будь-якої несправедливості. Ці заходи сприяють подоланню правових нігілістичних тенденцій у суспільстві, подоланню культурної та правової кризи, продовженню розвитку громадянського суспільства та правової держави. Нинішня ситуація в країні являє собою суперечливе переплетення повного правового нігілізму, з одного боку, і наївного правового ідеалізму - з іншого. Парадоксально, але ці два несумісні явища співіснують, що свідчить про досить низький рівень правосвідомості громадян. Правосвідомість української молоді потребує певного корегування моделі, починаючи з виховання школярів та студентів вищих навчальних закладів, з урахуванням індивідуальних особливостей, таких як вік, соціальний досвід, інтереси та здібності.

Підвищення правової свідомості молоді є інституційним чинником правової демократичної держави та важливим стратегічним фактором у процесі інтеграції сучасного українського суспільства до європейського правового простору.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Концепція розвитку юридичної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciyavdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichNeyi-osviti-dlya-fahovoyipidgotovki-pravnika>.
3. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 № 992/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>.

4. Інформація про засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій 21 січня 2021 року. URL: http://k№.rada.gov.ua/news/main_news/75598.html.

5. Барабаш О. Правосвідомість та її вплив на поведінку людини. Вісник Національного університету «Львівська політехніка».Юридичні науки. 2017. № 861. С. 68–72.

6. Богів Я. Роль правосвідомості в процесі реалізації народного суверенітету. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2017. № 861. С. 540–547.

7. Вплив війни на молодь: презентація дослідження - режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3700030-vpliv-vijni-na-molod-v-ukraini.html>